

ПРАВО

МИТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

УДК: 342.1

В. І. Царенко,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач відділу наукових досліджень з правових питань митної справи Державний науково-дослідний інститут митної справи

Л. В. Луценко,

магістр з обліку та аудиту, Хмельницький національний університет

МИТНИЙ РЕЖИМ ЯК ВИД ПРАВОВОГО РЕЖИМУ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

Постановка проблеми. Не секрет, що майбутнє починається сьогодні. Відслідковуючи ситуацію, що стосується правотворчого та економічного розвитку ряду країн, доходимо висновку: чимало успіхів досягають ті держави, які приділяють увагу економіці та праву, враховуючи інноваційні, науково – технічні напрямки розвитку сучасного світу.

Україна визначила основний напрям міжнародного співробітництва, а саме міжнародне митне співробітництво, так як обрала євроінтеграцію як один із головних пріоритетів зовнішньої політики.

Інтегрування до Європейської спільноти спонукає до суспільних, економічних перетворень, а також до удосконалення митного законодавства.

Науково – обґрунтоване визначення митної термінології вкрай важливе для покращення правотворчої, правозастосовної та економічної діяльності.

З метою виконання полегшувати товарообіг та зміцнювати економічні зв'язки між країнами, забезпечувати при цьому економічну безпеку держави, прийнято но-

вий кодекс України. Це вже третя редакція митного кодексу за часи незалежності України, норми якого майже повністю гармонізують із митним законодавством Євросоюзу (далі ЄС). НМК, що набрав чинності 1 червня 2012 року, відчутно розширює можливості використання митних режимів у практиці. Саме нові можливості, надані законом, дозволять громадянам і працівникам митниці знайти оптимальні варіанти проведення зовнішньоекономічних операцій.

З-поміж масштабних нововведень перш за все звертає на себе увагу розширення можливостей митних режимів, які запропоновано нами зі змінами до МКУ.

Проте залишилися певні неточності у понятійному апараті митного режиму зокрема.

Крім цього актуальність даної статті обумовлена необхідністю завершення впровадження нормативно-правової бази, необхідної для імплементації Митного кодексу, у відповідності до міжнародно-визнаних стандартів, особливо угод СОТ та реалізацію плану дій Україна – Євросоюз, а та-

кож уточнення можливостей використання митних режимів і донесення мінімального бухгалтерського мінімуму щодо митних платежів.

Аналіз освітніх досліджень. Різні аспекти правових та митних режимів були об'єктом наукового дослідження у працях О. П. Альохіна, Д. М. Бахраха, К. В. Бережної, С. В. Ківалова, Ю. М. Козлова, А. Н. Козиріна, К. К. Сандровського, І. В. Співака, Ю. О. Тихомирова, О. М. Козиріна, М. І. Матузова, О. В. Малька та інших учених. Забезпечення ефективного митного режиму досліджувались у працях Пашка П. В., Бережнюка І. Г., Терещенка С. С., Пісного П. Я., Єліченка І. В., Занусілова А. П. та інших. Однак сучасний стан митних правовідносин та економіки спонукає науковців до подальшого розвитку митного законодавства та знову актуалізує дослідження поняття митного режиму.

Метою статті є формулювання поняття митного режиму шляхом дослідження його змісту, уточнення можливостей використання митних режимів та справляння митних платежів.

Результати дослідження. До набуття чинності другим Митним кодексом України, система митних режимів визначалася лише на підзаконному рівні – у відповідному класифікаторі з позначенням їхніх цифрових кодів. Їх нараховувалося п'ятнадцять, але не всі застосовувались на практиці. Митний кодекс України (далі – МКУ) 1991 р. оперував поняттям «спеціальні митні зони» в сенсі спеціальних вільних економічних зон.

У МКУ 2002 р. визначено відповідне поняття: «Митні процедури – операції, пов'язані зі здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також зі справлянням передбачених законом податків і зборів».

У ст. 1 МКУ 2002 року поняття митного режиму набуло подальшого розвитку та закріпилось у нормі закону: сукупність норм, установлених законами України з питань

митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, що при цьому здійснюються. Це визначення має наукову основу та відобразило ознаки поняття вузького розуміння митного режиму, що поширювалось у науці.

Митний кодекс ЄС не містить поняття митний режим, а лише митні процедури.

Відсутність єдиного погляду на поняття митний режим стає зрозумілим після дослідження підходів до розуміння понять режим та правовий режим. Поняття режим нині вживається у різних значеннях.

У сучасній юридичній науці поняття режим частіше розглядається як одна з найважливіших категорій юрисдикції. Досить давно наукові дослідження, що ставили за мету з'ясування особливостей правового регулювання певного виду діяльності, особливо, коли вона має чітко окреслений об'єкт, проводилися під кутом зору правового режиму даного об'єкта або виду діяльності. У цьому контексті можна стверджувати про існування специфічного режиму правового регулювання суспільних відносин, які складаються в економічній сфері і пов'язані з переміщенням товарів, транспортних засобів та інших предметів через митний кордон України.

Зокрема, С. С. Алексєєв під правовим режимом розкривав порядок регулювання, виражений у комплексі правових засобів, які характеризуються особливим групуванням взаємодіючих між собою дозволів, заборон та позитивних зобов'язань, до того ж таких, що створюють особливий напрям регулювання. Цієї ж позиції дотримуються автори підручника з адміністративного права України за редакцією Ю. П. Битяка.

М. І. Матузов і О. В. Малько розглядають правовий режим як особливий порядок правового регулювання, що виражається поєднанням юридичних засобів, створюючи бажаний соціальний стан і конкретний ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єкта права.

Тобто режим – це система умов і методів здійснення правового регулювання, нібито «розпорядок» дії права, його функціональна характеристика .

Д. М. Бахрах визначає правовий режим як систему норм права, що регулює людську діяльність, відносини між людьми стосовно певних об'єктів. І. С. Розанов пов'язує поняття правового режиму з регулюванням проблем, які належать до сфери міжнародної та внутрішньодержавної безпеки.

В. Б. Ісаков, досліджуючи сутність поняття правовий режим, зазначав, що його основою є соціальний режим, закріплений у правових нормах і забезпечений сукупністю юридичних засобів.

На думку В. Б. Рушайла, правовий режим – це закріплені в законодавстві права, обов'язки та відповідальність; система заходів, що використовуються для досягнення поставлених цілей; система правового впливу, що полягає у специфіці прийомів регулювання та його механізму .

У розглядуваних наукових підходах до поняття правовий режим науковці розкривають не тільки усталені структурні елементи (предмет, метод, мету), але й додають різні ознаки: порядок чи особливий порядок правового регулювання, комплекс (система або сукупність) правових норм (правових засобів, заходів) чи статей, що їх містять, а також суб'єкти та юридичну відповідальність. Отже, як підсумок проведеного аналізу можемо стверджувати, що правовий режим – це особливий порядок правового регулювання, який полягає у комплексі взаємопов'язаних між собою правових засобів (дозволів, заборон та позитивних зобов'язань), що створюють особливу спрямованість правового регулювання.

Саме такий підхід взято за основу у визначенні поняття митного режиму у п. 25 ст. 4 чинного МКУ: «Митний режим – комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після

митного оформлення». Аналізуючи дане поняття, стає зрозумілим, що законодавець здійснив спробу дати таке визначення, яке б задовольнило загальне і спеціальне розуміння митного режиму.

Загальний митний режим – це постійний, загальнодержавний режим, що встановлює засади порядку переміщення через митний кордон України товарів, транспортних засобів та інших предметів.

Також у визначенні митного режиму враховано думку вчених – юристів, економістів, що при визначенні поняття «митний режим» насамперед необхідно окреслити найважливіші положення, що становлять зміст цього поняття: а) сукупність правил, що застосовуються митними органами (залежать від заявленої мети переміщення товарів фізичними чи юридичними особами через митний кордон); б) сукупність правил, що регулюють безпосередньо сам порядок переміщення товарів і застосування до них митних процедур .

З чим ми маємо справу, нам допоможе з'ясувати новий МКУ з чотирнадцятьма митними режимами: імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт, транзит, тимчасове вивезення, митний склад, спеціальна митна зона (вільна зона), безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави.

Не можна не помітити, що тепер тимчасове ввезення і тимчасове вивезення товарів поділено на два різні режими.

Відрадно і те, що МКУ у частині регулювання тимчасового ввезення товарів наведено у відповідність до Стамбульської конвенції про тимчасове ввезення. А ось тимчасове вивезення товарів не потрапляє до поля дії Стамбульської конвенції, і тому потребувало відокремлення.

Хочемо наголосити, що усі митні режими діляться на три категорії залежно від того, до яких товарів вони застосовуються. Одні режими діють лише стосовно вітчизняних (українських) товарів. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови термін «вітчизняний» означає «ство-

рений у своїй державі, не іноземній». Адже, тимч. в. о. Голови Митної Служби О. Дороховський по даному роз'ясненню щодо терміна «вітчизняне виробництво» звернув увагу у листі від 03.02.2012р. №11. 1/1.2 – 15.01/986. А також це роз'яснення є у ст. 4 МКУ, п. 61, що укр. товари – товари, що повністю вироблені в Україні чи оформлені після ввезення для вільного використання в Україні.

Інші режими охоплюють переміщення через кордон іноземних товарів (не відповідають критеріям укр. товарів), а треті підійдуть для товарів у будь-якому митному статусі (належність товарів до українських чи іноземних).

І ще один момент, що іноземні товари можна помістити в митні режими імпорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, переробки на митній території, знищення або руйнування та відмови на користь держави. Для українських товарів передбачено режими експорту, тимчасового вивезення та переробки за межами митної території. Як українські, так і іноземні товари розмістяться в митних режимах реімпорту, реекспорту, транзиту, митного складу, вільної митної зони та безмитної торгівлі.

Хочемо відмітити, що зміни мало торкнулися режимів тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, відмови на користь держави.

Розглянемо нові зміни у випуску вільного обігу (імпорту), що здійснюється через сплату ввізних митних платежів та використання митних формальностей. Митний режим застосовують до товарів, що ввозяться в Україну безстроково, надходять у вільний обіг та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень. Купівля-продаж іноземних товарів або товарообмін; підряд та переробка товарів; іноземне товарне інвестування (ст. 13 МКУ).

Тому виникає резонне запитання «Який порядок справлення митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів громадянами?». Роз'яснемо деякі з них. Відповідно до ст. 374 МКУ здійснюється нарахування суми мита на товари. Зокрема, розрахунок суми мита в разі застосування адвалорних ставок мита, здійснюється за

формулою $S_m = (ЧФВ \times С_t) : 100\%$, де S_m – сума мита, $ЧФВ$ – частина фактурної вартості товарів, що перевищує неоподаткований розмір (у грн.); $С_t$ – ставка мита, установлена у відсотках від фактурної вартості товару, що дорівнює 10%.

Розрахунок суми акцизного податку із застосуванням специфічних ставок здійснюється за такою формулою: $S_a = H \times A$, де S_a – сума акцизного податку, H – кількісна або фізична характеристика товару в натуральному вираженні, A – ставка акцизного податку. Цей бухгалтерський мінімум дасть можливість ознайомитись з нарахуванням суми мита на товари.

У вузькому значенні, на нашу думку, митний режим – це комплекс правових засобів, що залежно від заявленої декларантами мети переміщення товарів через митний кордон України, визначають правила та умови такого переміщення, а також сукупність митних формальностей та порядок їх виконання посадовими особами митного органу. Таке визначення містить ознаку комплексності митного режиму, яку описав О. О. Крестьянінов у своєму дисертаційному дослідженні. Комплексність митних режимів обумовлена тим, що свою функцію вони виконують за допомогою поєднання адміністративно-правових та цивільно-правових заходів регулювання, тарифних та нетарифних методів [12, с. 16]. Також враховано побажання О. Нападистого щодо необхідності змістовних елементів у понятті митного режиму.

Висновки. На підставі проведеного дослідження пропонуємо п. 25 ст. 4 МКУ викласти у такій редакції: митний режим – це комплекс правових засобів, що залежно від заявленої декларантами мети переміщення товарів через митний кордон України, визначають правила та умови такого переміщення, їх правовий статус, умови оподаткування, а також сукупність митних формальностей та порядок їх виконання посадовими особами митного органу.

У подальшому наукові дослідження доцільно зосередити на визначенні понять спеціальних митних режимів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / Уклад і головн. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВФ «Перун», 2005, - 1728с.
2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. І. /Редкол.: С. В. Мочерний (відп.ред) та ін.. – К.; Видавничий центр «Академія», 2000. – 864с.
3. Крестьянінов О. О. Правове регулювання митних режимів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд юрид наук : спец. 12.00.07 – «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / О. О. Крестьянінов. – Х., 2002. – 20 с.
4. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими / С. О. Кузніченко. – Сімферополь: КРП «видавництво «Кримнавчпеддержвидав», 2010. – 272 с.
5. Лазарев В. В. Загальна теорія права і держави / В. В. Лазарев – М.: Юрист, 1994. – 360 с.
6. Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження: Науково-практичний посібник / [Мароха В., Олійник Н., Омельченко О., Полянський О., Ропотан О.]; за науковою редакцією А. В. Мазура. – К.: ТОВ «Ніка-Прінт», 2005. – 832 с.
7. Митний кодекс України за станом на 01 груд. 2002 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15>
8. Митний кодекс України за станом на 01 січ. 2013 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
9. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
10. Мінка Т. П. Феномен правового режиму у сучасному праві / Т. П. Мінка // Право і суспільство. – 2010. – № 2. – С. 64–68.
11. Н. М. Авшенюк. – Режим доступу: <http://www/rbuv.gov.ua/portal...> Фінансовий контроль в митній справі.
12. Нападистий О. Митний режим в Україні та його види / О. Нападистий // Право України. – 2000. – № 7. – С. 70–73.
13. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму / В. Я. Настюк – К.: НКЦ, 2008. – 245 с.
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007р. № 940 «Про затвердження Положення про Державну митну службу України».
15. Проблеми теорії держави і права / [Алексеев С. С., Саков В. Б., Карельський В. М. та ін.] ; під ред. С. С. Алексеева. – М.: Юрид. літ., 1987. – 448 с.
16. Проблеми теорії держави і права / [Алексеев С. С., Саков В. Б., Карельський В. М. та ін.] ; під ред. С. С. Алексеева. – М.: Юрид. літ., 1987. – 448 с.
17. Резвих В. Д., Склярів І. А. Взаємодія у процесі адміністративно-правового забезпечення режиму соціалістичного господарства / В. Д. Резвих, І. А. Склярів. – Горький: ГВШ МВС СРСР, 1977. – 96 с.
18. Указ президента України «Про положення про Державну митну службу України». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

Царенко В.І., Луценко Л.В. Митний режим як вид правового режиму: поняття, зміст та можливості використання.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню поняття, змісту та можливостей використання митного режиму. Проведено аналіз наукових підходів до понять режим, правовий режим. На підставі аналізу змісту та особливостей митного режиму визначено поняття

«митний режим», досліджується розширення можливостей використання режимів і порядок справляння митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів громадянами та запропоновано зміни до митного кодексу України.

Ключові слова: режим, правовий режим, митний режим, поняття та структура митного режиму, можливості використання режимів, митні платежі, митна територія, зовнішньоекономічні операції, митний кордон.

Царенко В.И., Луценко Л.В. Таможенный режим как вид правового режима: понятие, содержание и возможности использования.

Анотация. Статья посвящена исследованию понятия, содержания и возможностей использования таможенного режима. Проведен анализ научных подходов к понятиям режим, правовой режим. На основании анализа содержания и особенностей таможенного режима определено понятие «таможенный режим», исследуется расширение возможностей использования режимов и порядок взимания таможенных платежей при ввозе на таможенную территорию Украины товаров гражданами и предложены изменения в таможенный кодекс Украины.

Ключевые слова: режим, правовой режим, таможенный режим, понятие и структура таможенного режима, возможности использования режимов, таможенные платежи, таможенная территория, внешнеэкономические операции, таможенную граница.

Tsarenko V.I., Lutsenko L.V. Customs regime as a kind of legal regime: the concept, content and the possibility of using.

Summary. To research the concept, content and possibilities of using customs regime. The analysis of scientific approaches to the concepts of regime, the legal regime. Based on analysis of the content and features of the customs regime defined the term “customs regime,” examines the use of modes of empowerment and Order Fixing customs duties on importation into the customs territory of Ukraine goods citizens and proposed amendments to the Customs Code of Ukraine.

Keywords: treatment, legal regime, customs regime, the concept and structure of the customs regime, the possibility of using modes, customs duties, customs territory, foreign trade, customs border.

